

EESTI LOODUSEUURIJATE SELTS EESTI TEADUSTE AKADEEMIA JUURES
2017. aasta TEGEVUSE ARUANNE

Asutatud: 1853

Assotsieerunud Eesti Teaduste Akadeemiaga: 23.01.1998

Liikmeskond: 14 auliiget, 658 tegevliiget, 70 usaldusmeest.

Allüksused: 23

Asukoht: Struve 2, 51003 Tartu

E-post: elus@elus.ee

Kodulehekül: <http://www.elus.ee>

President: Urmas Kõljalg, tel 5341 2823

Teadussekretär: Ivar Ojaste, tel: 734 1935

Eesti Looduseuurijate Seltsil on 31.12.2017 seisuga 23 allüksust. Sektsiooni õigustes tegutsevad antropoloogia-, botaanika-, entomoloogia, geoloogia-, ilmahuviliste-, metsandus- ja teoreetilise bioloogia sektsioon, Järvekomisjon, Eesti Terioloogia Selts, Eesti Malakoloogia Ühing, Eesti Mükoloogia Ühing ning Jakob von Uexküllü Keskus. Uue üksusena alustas 2017. aastal tööd Eesti Harrastusteaduse Ühing. Seltsi alluvuses töötavad ka eriülesannetega komisjonid: loodushariduse, loodusteaduste ajaloo, raamatukogu-, eestikeelsete taimenimede, vaatlusvõrkude komisjon, auliikmete kogu, Eesti ökoloogiakogu, ökoloogia eestikeelse terminoloogia komisjon, taimeharulduste komisjon ning looduskaitse ümarlaud.

2017. aastal peeti 8 teadusliku ettekandega üldkoosolekut:

26. jaanuar – Margus Ots: “Eesti tihased”;

10. märts – koostöös Eesti Maaülikooli ja Tartu Ülikooli loodusmuuseumi ja botaanikaaiaga korraldati seminar “Baeri päev”, ingliskeelseid ettekandeid esitasid Erki Tammiksaar (Tartu Ülikool, Eesti Maaülikooli teadusloo uurimise keskus): “Why did Karl Ernst von Baer travel to Italy in 1845–1846?”, Margherita Raineri (Genova Ülikool): „Karl Ernst von Baer in Italy (1845–46) and his relationships with Italian naturalists“, Maxim Vinarski (Peterburi Riiklik Ülikool): „Remains of Karl Ernst von Baer’s malacological collection in the Zoological Institute, Saint-Petersburg“ ning Ken Kalling, Erki Tammiksaar (Tartu Ülikool): “Karl Ernst von Baer and the craniological collection of the St Petersburg Academy of Sciences”. Koostati näitus „Kaugelt põhjast Vahemere äärde: Karl Ernst von Baer Itaalias 1845–1846“. 11. märtsil külastati Baeri Loodusmaja Piibel.

30. märts – Eesti LUS üldkoosolek;

27. aprill – Martin Malve: “Surnud räägivad“;

25. mai – Oive Tinn: „Ülevaade juhatuse arutelust seltsi praegusest olukorrast ja ettepanekud põhikirja muutmiseks“;

28. september – Jaak Jaagus, Ain Kull: “Kas meie kliima on muutunud sajusemaks ja tuulisemaks?“;

26. oktoober – Ain Kallis: “Kas ja kuidas ilm ja kliima mõjutavad poliitikat?“;

30. november – Urmas Kõljalg: “Eesti Looduseuurijate Seltsi roll muutuval teadusmaastikul” ja Veljo Runnel: „Eesti Harrastusteaduse Ühingu tegemistest“;

21. detsember – Kristel Vilbaste: “Eesti allikad – kultuspaigad või joogivee tagavara?“.

Eesti Looduseuurijate Seltsi sektsioonide ja komisjonide tegevus 2017. aastal:

Geoloogia sektsiooni poolt korraldati koostöös Tartu Ülikooli Maapõueressursside arenduskeskuse ja Geoloogia osakonnaga, Maateaduste ja Ökoloogia doktorikooli ning Tallinna Tehnikaülikooli Geoloogia Instituudiga XIII geoloogia sügiskool teemal “Maa varad”, mis toimus 13.-15. oktoobrini Harjumaal Nelijärvel. Kuulati 19 teadusettekannet. Välja anti sügiskooli teemaline

kogumik *Schola Geologica XIII* (79 lk).

Teoreetilise bioloogia sektsiooni 43. kevadkool teemal „Baer“ toimus 12.-14. maini Ida-Virumaal Toila lähedal Pühajõe külas. Kolmel päeval kuulati kokku 17 teadusettekannet. Välja anti kogumik *Schola Biotheoretica XLIII “Baer“* (232 lk). Koostöös Tartu Ülikooli kirjastusega korraldati 14. detsembril Tartu Ülikooli zooloogia muuseumis Ernst Mayr suurteose „Bioloogilise mõtte areng“ eestikeelse tõlke esitlus.

Botaanika sektsiooni samblasõprade kokkutulek toimus 27.-28. mail Rapla- ja Järvamaal. Osavõtjaid oli 23. Kokkutuleku raames toimunud välitööde käigus leiti 251 samblaliiki. Valmis netiajakiri Samblasõber nr 20:

https://sisu.ut.ee/sites/default/files/samblasober/files/samblasober_20.pdf.

Ilmahuviliste sektsiooni vaatlusvõrk jätkas oma tööd. Andmed laekusid 40 amatöörpunktist ja 7 automaatilmaajaamast. Ainult sademeid soojal poolaastal mõõtsid amatöörvaatluspunktidest 17 punkti, sealjuures osad neist tegid talvel lume vaatlusi. Ilmaandmed (minimaalne ja maksimaalne õhutemperatuur, sademete hulk, lume paksus ja ümbruse kaetus sellega, ilmastiku nähtused) kontrolliti, sisestati arvutisse, võrreldi ja tehti esialgne töötlus. Kogunenud andmetest leiti olulised agrometeoroloogilised näitajad ja täiendati nendega seniseid vaatluspunktide aegridasid. Andmeid kasutati koos Riigi Ilmateenistuse vaatlusvõrgu andmetega sademete, minimaalse õhutemperatuuri, lume paksuse jt meteoroloogiliste näitajate jaotuse kaartide koostamisel. Nimetatud kaardid on nähtaval agrometeoroloogilistes ülevaadetes Eesti Taimekasvatuse Instituudi kodulehel (www.etki.ee). Aasta lõppemise järel antakse ilma ülevaade koos joonistega ja vaatlusvõrgust kogunenud andmestikuga ohtlikest nähetest Eesti Looduseuurijate Seltsi raamatukogule. Vaatlejatele saadeti aasta lõpus koos jõulutervituse ja vaatlusraamatuga lühikokkuvõte 2017. a ilmast.

Ilmahuviliste ja äikesevaatlejate traditsiooniline kokkutulek toimus 15. juulil Tartu Ülikooli Füüsika Instituudis W. Ostwaldi tn 1 ja sellest võttis osa 44 inimest. Kokkutulekul toimus konverents. Ettekanded tutvustasid riikliku ilmavaatlusvõrgu kõrval Eestis töötavate ilmavaatlustega tegelevate vaatlusvõrkude tööd. Kokkutulekul tutvuti Füüsika Instituudi ilmajaamaga, avati Kairo Kiitsaku fotode näitus ning päev lõppes ekskursiooniga Rahvusarhiivi (Noorasse).

Jõgeva ilmahuvikeskus jätkab koostööd MTÜ „Miinus 43,5“-ga, kelle eestvedamisel on toimunud traditsioonilised Jäipurika-Talvefestivalid Jõgeval igal talvel. Meelelahutuslike ettevõtmiste kõrval populariseerib üritus teadmisi ilmast ja kliimast.

Eesti Terioloogia Seltsi korraldas koostöös Tartu Ülikooli terioloogia õppetooliga 27.-30. septembrini Tartus Balti Terioloogia Konverentsi. Avaldati toetust ja osalemishuvi rahvusvahelise Balti ilvesepopulatsiooni korraldamise platvormi asutamisele.

Antropoloogia sektsioon korraldas 19. oktoobril koos Tartu Ülikooli Füüsilise Antropoloogia Keskusega Juhan Auli 120. sünniaastapäeva puhul „Auli päeva“, mil kuulati viit teadusettekannet. Üritusel osales 16 inimest. Sektsiooni liikmed osalesid 27.-29. septembril Tartus toimunud rahvusvahelisel konverentsil „IX Baltic Morphology Conference“, kus sektsiooni liikmete poolt esitati 3 suulist ettekannet ja 2 posterit. Sektsiooni liikmed avaldasid ajakirjas „Papers on Anthropology“ Vol. 26 No. 1, kaks artiklit ja „Papers on Anthropology“ Vol. 26 No. 2 ühe artikli.

Järvekomisjon tegeles 2017. aastal kahe suure inventuuri läbiviimisega: Loodusdirektiivi siseveekogude suurselgrootute leviku täpsustamine 2016-2017 ning Pärnu jõestiku suurselgrootute inventuur.

Mükoloogiaühingul toimus Lõuna-Eestis kaks traditsioonilist seenelaagrit. Kevadine seenelaager toimus 4.-6. maini (osalejaid 27) ning sügisene seenelaager 21.-24. septembrini (osalejaid 31). Kevadise seenelaagri jooksul leiti 83 seeneliiki kelle kohta tehti 182 vaatlust, sügisel aga tehti 308 liigi kohta kokku 598 vaatlust.

Aastakoosolek "*Actiones*" toimus 9. detsembril Jõgeval Eesti Taimekasvatuse Instituudis. Üritusel osales 32 inimest ning kuulati 11 teadusettekannet. 2018. aasta seeneks kuulutati tuletael.

Koostöös Tartu Ülikooliga ilmus ajakirja *Folia Cryptogamica Estonica* vol. 54.

2017. aasta seen oli kukeseen, mille raames avaldati teemakohane artikkel ajakirjas „Eesti Loodus“.

Metsandussektisioonis oli 2017. aasta kõige oluliseks sündmuseks 11. jaanuaril toimunud seminar „Kas Eesti metsamajandus on jätkusuutlik?“, millest võttis osa ligi 300 inimest (täissaal) Eesti Maaülikooli aulas. Seminari videoülekannet veebis oli võimalik jälgida otsepidis. Lisaks leidis seminar laialdast kajastamist meedias. Seminari korraldasid Eesti Looduseuurijate Seltsi metsandussektisioon ja Eesti Maaülikool. Seminaril olid järgmised ettekanded:

- Säästliku metsamajanduse põhimõtted ja nende täitmine Eestis - vanemteadur Raul Rosenvald
- Metsakasutuse kavandamise põhimõtted - prof Henn Korjus
- Eesti metsad ja süsinikuringe - prof Veiko Uri
- Viljakate kasvukohtade kuusikute seisundist - dots Rein Drenkhan
- Eesti puidu kasutusvõimalused - prof Peeter Muiste

Järgnes paneeldiskussioon: Metsamajanduse majandusliku, ökoloogilise, sotsiaalse ja kultuurilise ühisosa leidmise teemal (osalesid Kaili Viilma, Jürgen Kuzmin, Taavi Ehrpais, Kerli Karoles-Viia ja Paavo Kaimre).

Eesti Malakoloogiaühingu liikmed viisid läbi riikliku seire alamprogrammi “Maismaalimuste seire” tööd.

Raamatukogu

Eesti LUS raamatukogu tööd koordineerib raamatukogukomisjon, kes pidas kaks töökoosolekut. 2017. aastal liitus raamatukogu e-kataloogiga ESTER. Raamatukogu fondidest kustutati aasta jooksul 3084 aegunud ja raamatukogule mittevajalikku raamatut ja ajakirja. Seisuga 31. detsember 2017 oli ELUS-i raamatukogus 158 793 trükist. Samas täienes raamatukogu 178 uue trükisega. Jätkus väljaannete (välis)vahetus teiste raamatukogudega.

2017. aastal ilmunud trükised:

Kongo, L. 2017. **Saksa-Eesti kohanimed**. "Abiks loodusvaatlejale" 100. e-Raamat.

Laanisto, L., Öpik, M., Vanatoa, A., Tammaru, T., Tinn, O., Kull, K. (toim.). **Baer : 43. teoreetilise bioloogia kevadkooli ettekanded**. Tartu, 2017, 232 lk.;

Tinn, O., Raig, H., Põldsaar, K., Nirgi, T. (toim.). **Maa varad : 13. geoloogia sügiskooli artiklid ja ettekanded**. Tartu, 2017, 79 lk.;

Folia Cryptogamica Estonica 54. Tartu, 2017, 150 lk. (koos Tartu Ülikooliga);

Viidalepp, J., Ingerpuu, N., Kalling, K., Magnus, R., Kukk, T., Paaver, T., Roosaluste, E., Talvi, T., Tammusaar, E., Tinn, O., Trass, H., Zobel, M. (autorid) **Естественное и исследователи**

природы в XIX-XXI веках. Tallinn, 2017, 96 lk. (Ilmus ajakirjas Горизонты Эстонии 2017 ja on pühendatud Eesti Looduseuurijate Seltsi ja Eesti loodusteadlaste tegevusele 19.-21. sajandil.)

Ingerpuu, N., Vellak, K. (toim.)

https://sisu.ut.ee/sites/default/files/samblasober/files/samblasober_20.pdf

Ilmub 1 kord aastas, alates 1998. a.

Paal, J., Leibak, E. 2017. (toim.) **Põlevkivi kaevandamine ja elusloodus.** Tartu, 273 lk. (koostöös SA Keskkonnainvesteeringute Keskuse ja Tartu Ülikooli Maapõueressursside arenduskeskusega).

Lepingulised tööd 2017

Eesti LUS osales 2017. aastal kokku viies riigihankes ning hinnapakumisi esitati tellitavatele töödele viis. Lepingud sõlmiti Eesti LUSga 2017. aastal järgmiste tööde teostamiseks:

1. Kirjukaani elupaikade inventuur 2017-2018 – töö tellija Keskkonnaamet;
2. Lendorava inventuuriandmete esitamine – töö tellija Keskkonnaamet;
3. Lendorava pesakastide valmistamine ja paigaldamine – töö tellija Keskkonnaamet;
4. Osmussaare maastikukaitseala kaitstavate taimeliikide inventuur – töö tellija Keskkonnaamet;
5. Poollooduslike koosluste kaardiobjektide tehniliste vigade parandamine – töö tellija Keskkonnaagentuur;
6. Liikide ohustatuse hindamine (limused) – töö tellija Keskkonnaamet;
7. Pärnu jõestiku loodusdirektiivi suurselgrootute inventuur 2017-2018 – tellija OÜ Eesti Keskkonnauuringute Keskus;
8. Riikliku keskkonnaseire eluslooduse mitmekesisuse ja maastike seire allprogrammi seiretööd 2017 (maismaalimused, kiililiste seire, apteegikaan, lendorav, pisiimetajad) – töö tellija Keskkonnaagentuur;
9. Kogutavate suurkiskjate andmete kasutatavuse analüüs – töö tellija Keskkonnaagentuur;
10. Kaitstavaid alasid käsitlevate õigusaktide juurde kuuluvate digitaalsete kaardinandmete kontrollimine ja täpsustamine – töö tellija Keskkonnaagentuur;
11. Eestikeelsete taimenimedede andmebaasi täiendamine ja toimetamine – töö tellija Eesti Rakenduslingvistika Ühing.

Lisaks jätkus 2016. aastal sõlmitud lepingute täitmine:

1. Kasetriibiku leviku täpsustamine 2016-2017 - töö tellija Keskkonnaamet;
2. Lammiöölase leviku täpsustamine 2016-2017- töö tellija Keskkonnaamet;
3. Pisitigude leviku täpsustamine 2016-2017 - töö tellija Keskkonnaamet;
4. Loodusdirektiivi siseveekogude suurselgrootute leviku täpsustamine 2016-2017 - töö tellija Keskkonnaamet.

SA Keskkonnainvesteeringute Keskuse poolt rahastatud projektid 2017

1. Balti Terioloogia Konverents;
2. Loodusvaatluste nutirakenduse täiendamine;
3. Põlevkivi kaevandamine ja elusloodus (raamatu käsikirja koostamine);

4. Eesti LUSi ekspeditsioonid 2016-2017 (10 kiililiste ja 10 maismaatigude ekspeditsiooni liikide leviku ja elupaiga ning suhtelise arvukuse hindamiseks).